ҺИКМӘТ ЗИЈА

БАҒЫШЛА, ҮРӘЈИМ, МӘНИ БАҒЫШЛА

Бағышла, үрәјим, мәни бағышла,
Һәмишә чәфамы чәкән сән олдун.
Дөјүндүн, дөјүндүн гәрда, јағышда,
Гајғысыз, сәфамы чәкән мән олдум.

Бағышла, үрәјим, мәни бағышла,
Сәндә өз ешгимдән од галамышам.
Јанан сән олмусан баһарда, гышда,
Мән исә мәст олуб хумарланмышам.

Бағышла, үрәјим, мәни бағышла,—
Сәни бир ан белә әсиркәмәдим.
Мәнә хидмәтиндә бир јол алгышла:
— Сән дә јорғуну ал, динчәл—демәдим.

Бағышла, үрәјим, мәни бағышла,
Горуја билмәдим синәмдә сәни.
Билмишәм гәдрини гочалыг јашда,
Бағышла, бағышла, бағышла мәни!

ЈАДЫМДАН ЧЫХЫРСАН КИ!

Сорушурсан:—Де, һәрдән
Јадына дүшүрәм мән!
— Јадымдан чыхырсан ки,
Јадыма да дүшәсән!!

Ајрылыг даһа јахын
Едиб елә бил бизи.—
Һара ајаг басырам,
Көзүмә бахыр көзүн.

Сәсини ешидирәм
Күр чајларын сәсиндә.
Нәғмәни динләјирәм
Гушларын нәғмәсиндә.

Чох олур ки, өзүмү
Унудурам чаһанда.
Унутмурам, севкилим,
Амма сәни бир ан да.

СӘНСИЗЛӘШӘН КҮНЛӘРИМ

(Нәғмә)

Узаныб, күлүм, сәндән
Ајры дүшән күнләрим.
Аја, илә дөнүбдүр,
Тез өтүшән күнләрим.

Һәсрәт көзү долубдур,
Сусуз күлтәк солубдур,
Бојну бүкүк олубдур,
Јетимләшән күнләрим.

Һәјат дурғун олармыш,
Гәлбим јорғун олармыш,
Нечә солғун олармыш
Сәнсизләшән күнләрим.

Ешгин әтритәк јазын
Гој руһуму охшасын.
Кәл, тәзәдән башласын
Әзәлки шән күнләрим.

КҮСӘЈӘН ГЫЗ

Ај күсәјән, күсәјән гыз, доғрусу,
Өзүн дә билмирсән нәдән күсүрсән.
Мәнә кәлсин һәр дәрдинин ағрысы,
Ону билирәм тәк мәндән күсүрсән.

Көрүшүнә тез дә кәлсәм күсүрсән,
Дејирсән ки, көзләтмисән мәни сән.
Бир сөзүнә «һә» демәсәм, күсүрсән,
«Јох» демәји тәркитмишәм даһа мән.

Ајағымы инан, јердән гопарыр,
Һеч нә үстә килејләниб күсмәјин.
Нә кизләјим, үрәјимә од салыр—
Гаш ојнадыб сонра додаг бүзмәјин.

Тез-тез мәндән инчимәјин бәлкә дә
Наз-гәмзәдир, белә исә нә дәрдим!
Бу сөзүмдән күсмәјиндән горхмасам,
Тојдан сонра күсүшмәјәк—дејәрдим.

МӘЗАҺИР ҺҮСЕЈНЗАДӘ

ЈАЈ ИДИ

Титрәди, бахышын бирдән дònанда,
Торпағын јамјашыл бүрчү ағачлар.
Бағчадан чәкдијин архдан, јананда
Әлинин сујуну ичди ағачлар.

Саралыб-солухуб јамјашыл чәтри,
Јаман арыглајыб нар ағачымыз.
Сәнә өз пајыны вермәкдән өтрү,
Әјилиб торпаға бәр ағачымыз.

Нискилин мисрама, сөзүмә сығмыр,
Һарда көмәшиди севинчим, нәш'әм.
Кичик шәкилләрин көзүмә сығмыр,
Ај ата,
Шәклини бөјүтдүрмүшәм.

Евимиз нәғмәли, сазлы оланда,
Тәпикләр синәмә кәдәр, күлмәрәм.
Даһа хөрәјимиз дузлу оланда,
Анамла зарафат едә билмәрәм.

Әләмди, ситәмди һеј инилдәјир,
Бир оба јығылыб кәдәр хәттинә.
Билсәјдин бир нәсил белә көјнәјир,
Јәгин ајылардын елин хәтринә.

Гојну ки, буз дејил ана торпағын,
Үшүјүб көнлүмү көврәлдәчәксән.
Торпаға гарышыр хејирхаһлығын,
Дүнјаны милјон ил көјәрдәчәксән.

АТАЛАР ӨЛМҮР

Бир улдуз ахырды өмрүн көјүндән,
Елә бил соғулуб түкәнирди ган.
Дүнјанын ән ағыр јүкү чијнимдә,
Јоллар әјилирди ағырлығымдан.

О гәдәр долмушду,
Көлләнмишди ки,
Гәм-кәдәр сарыдан көзләр тох иди.
Көз јашы јоллара чиләнмишди ки,
Гәбристан јолунун тозу јох иди.

Мән идим севинчи әлән, үзүлән,
Бу да гәм күләји, кәдәри әтри.
Көз јашым дејилди ахан, сүзүлән,
Көзүм төкүлүрдү атамдан өтрү.

Көврәк хасијјәти пиләдән-пилә,
Чан гурбан едәрди адамдан өтрү.
Сән демә, адамлар бир јана, һәлә
Өлүм дә өлүрмүш атамдан өтрү.

СӘНИ КӨРӘ БИЛМӘДИМ

Кәлдим кәндинизә јол вура-вура,
«Аздырды» әл тутан чығыр-из мәни.
Әкәр кәлмишәмсә гәлбиндә бура,
Нијә танымајыр кәндиниз мәни!!

Һардаса «Сарытел» јанырды сазда,
Торпаг диншәјирди, нәғмә ахырды.
Мәни танымајан доггазыныз да,
Долајы бахырды, көнтөј бахырды.

Тикан бүрмәләрин хәсислији вар,
Мәндән кизләдирди моругларыны.
Ағачлар гызлары горујурдулар,
Көзүм хышдајырды «горугларыны».

Кизли бахышларым сәнә тамарзы,
Истәјим јүјүрүб дилимдә галды.
Зәһмли итләрин көзағартмасы,
Чаныма бир дишләк кизилти салды.

Инди елә күнүм, елә чағымдыр,
Пәришан сөјүдә бәнзәјим бары.
Үрәјим сәссизчә сәни чағырды,
Галхды пәнчәсинә гоз ағачлары.

ҺАФИЗ ӘЛИ

ҺАЧЫКӘНДДӘ КӨРҮШ

Сөһраб Таһирә

Һачыкәнд, сәфалы санаторија,
Микрофон өнүндә дуруб бир гадын.
Адамлар алыблар ону араја,
Тамам бамбашгадыр бу күн овгаты.

Фикриндә мин суал, үзүндә һејрәт,
Дүшүнүр; нә сусмаг, сөз мејданыдыр...
Шәрти бир сәһнәдир әслиндә һәјат,
«О исә фачиә гәһрәманыдыр».

Данышыб диндикчә
өткәм сәсиндән
Санки башы гарлы Савалан динир.
Дејирсән әтирли, күл нәфәсиндән
О тајлы-бу тајлы дағ, аран динир.

Мәнтиглә долудур сөзү-сөһбәти,
Бахыр һејран-һејран она чамаат.
Тәһсилсиз гадыны
оғул һәсрәти
Нечә дә еләјиб натиг, дипломат!

Дејир ки, синәмин дәрин јарасы,
Аразла Тәбризин өз јарасыдыр.
Икијә бөлүнән гәлбин чарәси
Шималлы-чәнублу ел чарәсидир.

Дәрд бөјүк, сығармы о көјә, јерә!!
Бу, тале һөкмүдүр...
нә дејим сизә!!
Сон сөзү бу олду:—Сөһраба көрә
Тәшәккүр едирәм һәр биринизә.

Өлмәдим, ахыр ки, кордүм үзүнү,
Даһа раһат өлләм—будур тәсәллим.
Сахлаја билмәди бурда өзүнү
Ушагтәк көврәлән Јусиф мүәллим.

О, јаз күнәшиди,
доғду бир сәһәр,
Тутулан үфүгдә јох олду јенә.
Совушуб өтсә дә о күндән илләр
Көзүмүн өнүндән кетмир бу сәһнә.

БАЈРАҒЫМСАН

Долашырам гојнуну,
Мәним доғма торпағым.
Сән дилимдә нәғмәмсән,
Башым үстә бајрағым.
Галхырам Кәлбәчәрә,
Думан кәлир, чән дүшүр.
Јолум каһ Ләнкәрандан,
Каһ да Шәкидән дүшүр.
Бахырам һејран-һејран,
Чәннәтдир тәзә Кәнчә.
Дәјишиб көркәмини,
Кәлмәсин көзә Кәнчә!
Һајыф ки, вахт тапмырам
Кој көлә мән чәким баш.
Нә замандыр, јолуму
Көзләјир Көјчај, Ағдаш...
Бу јандан тәләс дејир
Үрәк Милә, Муғана.
Кедирәм күнбатана,
Һај дүшүр күндоғана.
Бир тәрәфдә Нахчыван,
Бир тәрәфдә Гарабағ.
Сол үзүмлүк, сағ зәми,
Сән дөвләтә, вара бах!
Асан баша кәлмәјиб
Јох, јох, сәнин бу күнүн.
Нечә матәмдән, јасдан
Кечиб бу тој-дүјүнүн.
Улу дашларын үстә,
Ох јери, ган изи вар.
Сәнин һәр гарышында
Бу күн дә јад көзү вар.
Архајынсан, билирәм,
Сән оғлундан-гызындан.
Сәни хилас етмишик
Јүз әждаһа ағзындан.
Нә гәдәр ки, дирijәм,
Сән мәним бајрағымсан.
Өләндә мәзар үчүн
Бир гарыш торпағымсан.
Гара дашына белә
Тохуна билмәз јағы.
Мәсәлдир:
Игид өләр,
Әлдән вермәз бајрағы.

РАМИЗ ГУСАРЧАЛЛЫ

МӘН КӘНДДӘН ЧЫХАНДА...

Мән кәнддән чыханда кечәјарыјды,
Сөјүдләр јол үстә телләнирдиләр.
Чошан—үрәјимин дујғуларыјды,
Синәмдән сүзүлүб селләнирдиләр.

Ениб дәрәләрин, дүзләрин үстә
Кечә өз дилијлә лајла дејирди.
Баш гојуб дағларын дизләри үстә
Јоллар ширин-ширин мүркүләјирди.

Меһлә сығалланыб нәзилән отлар
Шеһли нәвазишә бүкүлүрдүләр.
Ајағым алтында әзилән отлар
Торпагдан јапышыб дикәлирдиләр.

Гөнчәләр чәмәнә пычылты салыб,
Јухулу-јухулу чичәкләјирди.
Јумру «евләрини» чијнинә атыб
Илбизләр изимлә имәкләјирди.

Шәлалә хортумлу фил гајалары
Елә бил баш-баша бағламышдылар.
Дашлара чәкилән түнд бојалары
Мамырлар сачында сахламышдылар.

Кедирдим, кечәнин һајсыз-һарајсыз
Һәзин нәғмәсиндән дојаммамышдым.
Гәлбимдә сүбһәдәк ојаг галан гыз
Һәлә јухусундан ојанмамышды.

Мән кәнддән чыханда кечәјарыјды,
Ај өрпәк чәкмишди чөлләрин үстә.
Һејрәтим елә бил јорғун арыјды,—
Ујујуб галмышды күлләрин үстдә.

ӘНВӘР ӘҺМӘД

ЈАҒЫШЛАР ЈУЈАЧАГ...

Еј мәним истәјим, тәрсликдән әл чәк,
Сән мәни һеч заман чыхарма јаддан.
Өмрүн күләк кими әсиб кечәчәк,
Јағышлар јујачаг бизи дүнјадан,
Сән мәни һеч заман чыхарма јаддан...

Јох, јох, кечә-күндүз јалварыб сәнә,
Кечәрәм аловдан, кечәрәм оддан.
Сәнин үрәјиндә үшүсәм јенә
Сән мәни һеч заман чыхарма јаддан.
Јағышлар јујачаг бизи дүнјадан.

Нә истәк галачаг, нә одлу һәвәс,
Кимсә кам алмајыб гуру бир аддан,
Дүнја өмрүмүзә олмасын гәфәс,
Сән мәни һеч заман чыхарма јаддан!
Јағышлар јујачаг бизи дүнјадан.

Кедәрсән...
бездирәр кедишләр сәни,
Сөкүлмәз гаршында севки адлы дан.
Унудуб бир анда олуб-кечәни,
Сән мәни һеч заман чыхарма јаддан,
Јағышлар јујачаг бизи дүнјадан.

Бәлкә бир јухујуг бу дүнјада биз,
Бәлкә биз күсмүшүк күнәшдән, ајдан.
Јаныб күлә дөнсә күнәш гәлбимиз
Јенә дә сән мәни чыхарма јаддан,
Јағышлар јујачаг бизи дүнјадан.

БИР АЗ АЈДЫН ДАНЫШ

Кәлмән буза дөнүб,
Сөз чилик-чилик...
Елә бил үрәјин өзүнүн дејил.
Елә бил көзүндән јаған «истилик»
Сәнин аловунун, көзүнүн дејил.

Кәдәрин өнүндә башыны әјиб
Фикирләр селиндә боғулма белә.
Севки чәмәнләри чичәкләнмәјиб,
Өмрүн јаз јағышы јағмајыб һәлә.

Көнүлсүз данышма, көнлүм көзәди,
Кәл елә од олуб ода дүшәк биз.
Тутсун әлимиздән ағ күнүн әли,
Һардаса, нә вахтса јада дүшәк биз.

Һәсрәтин әлимдән чәкилсин дара,
Гајнар бахышындан нур ичмишәм мән:
Күнләр јарпаг кими јағыр јоллара,
Өмүр зирвәсиндән кечир думан-чән.

Ај кими дурланым, күнтәк доғулум,
Ишыға гәрг едим гәдәмләрини.
Ја од ол, одуна јаным күл олум,
Ја буз ол, сојуғун дондурсун мәни.

РАФИГ ЈУСИФОҒЛУ

ДЕЈИРӘМ ЈАХШЫ КИ...

Дејирәм: јахшы ки, бу гәләмим вар,
Көнлүмү ачырам мән она һәрдән.
Бир һәсрәт чешмәси чошар, чағлајар,
Бир арзу көјәрәр о дәјән јердә.

О мәнә садигди интизар кими,
Күлүнкә чевриләр, десәм: дашы јар!
Јорулмаг билмәјән бир гатар кими
Гәлбимдән кағыза искил дашыјар.

Шәрикди севинчә, ортагды дәрдә,
Гыјмаз ки, гәлбимин алову сөнә.
Бир мизраба дөнүб тохунар һәрдән,
Мәним һәсрәтимин сары симинә.

Бир јашыл будаға дөнәр баһарда,
Мәним ондан ајры тәмәннам јохду.
О мәнә архады чәтиндә, дарда,
О мәним әлимдә гылынчды, охду.

Дүнјада нә гәдәр бугәләмун вар
Даһа дизләримин күчү түкәниб.
Јахшы ки, јахшы ки, бу гәләмим вар,
Ајаға дурурам она сөјкәниб.

ТАҺИР ҺУСЕЈНОВ

Тәтин тој

Јени әсәрдән парча

«ЛАТВИЈА» микроавтобусундан төкүләндә кишиләр дајаныб бојландылар. Гадынлар онлара бәләдчилик етмәли олдулар:

— Нијә бојланырсыныз, бурадыр, бах, бу шәбәкәли гапыдан кирдик о күн. Дөрдүнчү мәртәбәјә галхачағыг!

— Гојун бир өзүмүзә кәләк, бәлкә вурушмалы олдуг гудаларла.

— Горхмајын, нә гәдәр о јан-бу јан еләсәләр дә, ахырда алчаг дабана гојачаглар.

— Ағзымызы дағa дирәмәсәләр јахшыдыр. Сиз ки, белә данышырсыныз, горхурам әјин-башымыза бахыб гапыдан говалар бизи...

— Онлара бир тој тутарам ки, евләрини гојуб гачарлар.

— Һәлә дилимиз кәдәкдир, Васиф мүәллим, нә десәләр кәрәк бојнумузу әјәк. Дејир чәтини тајадан дәрзи чәкәнә гәдәрдир, елә ки, чәкдин, папағынын далыны галдыр, гој онлар сәнә јалварсынлар.

— Инди таја вар ки, Әзиз мүәллим, дәрз чәкәсән. Комбајн зәминин ајағындан дүшүр, башындан чыхыр. Нә таја, нә дәрз, нә хырман...

Нә гәдәр өзләрини бәркитсәләр дә, арада бир дәфә дајаныб нәфәсләрини дәрмәли олдулар. Дөрдүнчү мәртәбәјә чатанда үзәринә «С. Меһдијев» сөзләри јазылмыш чилалы гапынын габағында дајандылар, үст-башларына, сачларына әл кездирдиләр, төвшүкләри кәсәнә кими көзләдиләр. Әшрәф дүјмәни басды. Елә бил кимсә ичәридә онлары көзләјирмиш, гапы дәрһал ачылды.

— Бағышлајын, мүһасиб Сүлејманын еви бурадырмы?

Гапыда көрүнән отуз беш-отуз алты јашларында, төкмәбәдән, гарашын киши гашларыны чатыб кәләнләрә ани бир нәзәр салды. Сонра галын сәслә:

— Бурадыр,—деди.

— Евдәдирми Сүлејман киши?

— Ичәри бујурун.

Дәһлизә кечдиләр. Отаг гапысы ачылды, Лутфијјә көрүндү. Сәлимә габаға дүшдү.

— Ахшамыныз хејир, Лутфијјә бачы. Гонаг истәмирсинизми?

— Гонаг аллаһ гонағыдыр, хош кәлибсиниз. Кечин ичәри, чыхармајын ајаггабыларынызы, ејби јохдур.

О дејирди, өзләринин ганачагларына нә олмушду. Гапынын арасындан дөшәмәни өртмүш халы көрүнүрдү.

Јемәк отағына кечдиләр. Ичәридә бири ағсачлы, дикәри бир гәдәр чаван ики киши, ики гадын — бири чаван, бири ортабаб, бир дә үч-дөрд јашларында гыврымсач бир оғлан ушағы варды. Үстүнә гар кими ағ сүфрә салынмыш, ики бүллур күлданда күл гојулмуш узун столун әтрафындакы јумшаг стулларда гонаглара јер кәстәрдиләр, хош кәлмисиниз дедиләр. Елчиләрлә ев јијәләри үзбәүз отурдулар. Тәкчә Лутфијјә ајаг үстдә иди, елә бил јер тапа билмирди отурмаға. Әшрәф ону көрәндә фикрә кетди. Дејәсән һардаса көрмүшдү бу адамы, амма нә гәдәр фикирләшдисә јадына сала билмәди.

Аралыға сүкут чөкдү, һамысы сакитчә бир-биринә бахыр, фикирләширдиләр. Дарыхдырычы бир вәзијјәт јаранмышды. Бир-бирини илк дәфә көрән, сәсини ешидиб һалыны билмәјән адамлар нечә, нәдән данышсынлар? Ичәри кирән кими нә мәтләбә кәлдикләрини демәк дә јахшы дүшмәзди. Гадынлара јарашырды сүкуту позмаг, онлар аз-чох таныш идиләр, бир дәфә «кәшфијјата» кәлмишдиләр. Амма кишиләр олан јердә гадынлар данышасы дејилдиләр. Доғрудур, онлара да кишиләрлә бәрабәр һүгуг верилмишди, ганунa галса һәр ики чинсин ихтијары бәрабәр, сөзү ејни гүввәдәјди. Даһа белә јердә јох. Әшрәф боғазыны арытлајыб данышмаг бәһанәсилә вазаларда мејвә кәтирән Лутфијјәјә деди:

— Нијә зәһмәт чәкирсиниз, әјләшин.

— Нә зәһмәти вар, хошдур. — Лутфијјә гызарды.

Јенә гырылды сөһбәт, башга тәкан верән олмады она. Телевизору ачмамышдылар ки, һеч олмаса она бахајдылар, гулаг асајдылар. Әшрәф өзүнү чох нараһат һисс едирди. Она елә кәлирди ки, бу сүкутун, сојуглуғун сәбәбкары өзүдүр. Ешитмишди ки, белә хејир ишләрдә оғлан евинин адамлары фәаллыг кестәрмәли, гыз евининкиләр ағыр отуруб батман кәлмәлидирләр, јохса башга мә'на верәрләр онларын һәрәкәтләринә. Өзү дә һеч нә, елә бил боғазына нә исә тыханмышды, елә бил һеч данышмағы бачармырды. Сөһбәти һарадан башласын, һарада гуртарсын, билмирди. Көмәкчиләринин дә һамысынын көзү онун үзүндәјди — ағсаггалымыз сәнсән, сәни көзләјирик. Ев јијәси дә нараһат көрүнүрдү, елә бил нәдәнсә утаныр, нәјинсә никаранчылығыны чәкирди. Бәлкә дә илк дәфә көрдүјү бу адамларын кәлиши горху салмышды үрәјинә. Бәлкә јеканә гызындан ајрылмаг вахтынын јахынлашдығыны һисс етдији үчүн һәјәчан кечирир, өзүнү әлә ала билмирди. Бир-ики дәфә гурчаланса да, ағзы ачылмады. Әшрәф даһа дајана билмәди:

— Мәни бағышлајын, көрүрәм белә кетсә једди бачанағын вәзијјәтинә дүшәчәјик. Јәгин ки, ешитмәмиш олмазсыныз, једди бачанаг јол кедирмиш, һеч бири ағзыны ачыб бир кәлмә данышмаға сөз тапмырмыш. Ахырда һамысындан кичији фәрасәтли чыхыр, ләтифәси биздән узаг, дејир ки, каш, бир адам олајды, бир аз сөһбәт еләјәјди.

Бир балача чанланма јаранды мәчлисдә, астача күләнләр, гымышанлар олду. Әшрәф јенә аранын сојујачағындан горхуб сөзүнә давам етди:

— Һәм дә һамымыз иш-күч адамыјыг, истираһәт еләмәк, динчәлмәк, јахуд бир ишлә мәшғул олмаг истәјәнләр вар. Дејирәм нә үчүн бош кечирәк гызыл кими вахтымызы. Әввәлчә таныш олаг, сонра да мәтләбимизи дејәрик. Ону да дејим ки, гадынларымыз, ушагларымыз артыг танышдырлар. Елә исә кишиләр нә үчүн сырадан галмалыдырлар, бизи бөјәм гара инәк доғуб...

Бир-ики нәфәр астача күлдү. Ағбаш киши һәрәкәтә кәлди:

— Еләдир, дүз дејирсиниз. Танышлыг биринчидир, һәр шеј танышлыгдан башланыр. Јохса елә-белә нә данышмаг олар.

Әшрәф өз дәстәсинин үзвләрини тәгдим етмәјә башлады:

— Дејир чөмчә тутан әввәлчә хөрәји өз габына чәкәр. Мән бу аталар мәсәлинә әмәл еләјиб әввәлчә өзүмдән башлајырам: Әшрәф Мәммәдов. Ихтисасым кимјачыдыр, академијанын елми тәдгигат институтунда ишләјирәм, күнүм лабораторијада кечир. Бә'зән евлә лабораторијаны дәјишик салырам. Она көрә дә рәисимин — Сәлимәни көстәрди — јә'ни бу Сәлимә ханымын гәзәбинә уғрајырам. Сәлимә ханым да евлә китабхананы дәјишик салыр. Амма хаһиш еләјирәм, мәни дүз баша дүшәсиниз, мән демәк истәмирәм ки, чох мүталиә еләдијинә көрә белә олур, хејр, Нәсибә Зејналова демишкән, китаб-гәзет көрәндә елә билир ки, јумуртламајан тојуг көрүр.

Сәлимә гызарды, јериндә гурчухду, әринә көзағартмасы вермәк истәди, Әшрәф гәсдән она бахмады, сөзүнә давам еләди:

— Бизим Сәлимә ханым садәчә олараг китабханада ишләјир, нечә китаб истәсәниз тапыб верә биләр, амма бир шәртлә — кәрәк гајтарасыныз. Һәә, икимиз дә бизи бураја көндәрән гырышмалын, јә'ни гызыныз, аллаһ ону хошбәхт еләсин, Күнај баланын тәләбә јолдашы Елманын валидејнләријик.

Ағбаш кишинин јанындакы гырмызыјанаг киши башы илә тәсдиг еләди:

— Чох јахшы, чох әчәб.

— Бунлар да бизим чан-чијәрләримиздирләр, — өз дәстәсинин үзвләринә ишарә еләди. — Бах, бу көзәл киши јахын гоншумуз, һәм дә иш јолдашым вә тәләбәлик достум Васиф мүәллимдир, университети бир гуртармышыг. Јанында әјләшән Кәмалә ханым да онун һәјат јолдашыдыр, көзәл һәкимдир. — О бири тәрәфинә чеврилди. — Бу да мәним гардашдан да јахын олан әмиоғлум Әзиз мүәллимдир. Мүәллим сөзүнү һөрмәт әламәти кими демирәм, һәгигәтән мүәллимдир, институтда дәрс дејир. Јанындан бир аддым араланмајан Солмаз ханым да онун һәјат јолдашыдыр, бизим арвадла бунлар «елти әјриси — балта әјриси» мәсәлини тәкзиб еләјибләр, јә'ни ана-бачы да бунлар кими олмаз. Беләә... Мән илк вәзифәми демәк олар ки, јеринә јетирдим. Инди сөз сизиндир.

Сүлејманын һалы јох иди, гашгабағы ачылмырды. Сакитчә тәгдим еләди јанындакылары. Мә'лум олду ки, јанында отуран гырмызыјанаг киши мағаза мүдири Ағабаладыр, јахын гоншудурлар. Гонаглары биринчи гаршылајан сәрт чаван киши оғлу Намигдир. Гадынлар да онларын арвадларыдыр (адларыны демәди), дарыхдығындан о јан-бу јана вурнухан оғлан ушағы да нәвәсидир. Сонра үзүнү арвадына тутду:

— Бизә чајдан-заддан вермәк фикриниз јохдурму?

Бајагдан ијнә үстүндә отурмуш кими гурчухан Лутфијјә јериндән галхды.

— Чај һазырдыр, бу саат! — дәһлизә јөнәлди.

Сүфрәјә бүллур габларда нөвбәнөв ширнијјат, мүрәббә, доғранмыш вә доғранмамыш гәнд, мејвә јемәк үчүн дајаз нимчәләр, бычаглар, күмүш чај гашыглары гојулду, әтри һәлә узагдан адамы вуран мәхмәри чај кәтирилди. Сүлејман тәклиф еләди:

— Бујурун, чај ичин, мејвә јејин.

Гонаглар мә'налы-мә'налы бахышдылар. Јенә Әшрәфин бојнуна дүшдү мәтләби ачмаг:

— О ки, чај верирсиниз, — стәканы јухары галдырыб баханда гырмызысы үзүнә дүшдү — белә чајы сојутмаг һеч инсафдан дејил. Она көрә дејирәм ки, мәтләбимизи дә бәри башдан ачаг, кәрәк чијәрләримизин јанан вахты бу ә'ла чајы ичмәк бизә гисмәт олачагмы, јохса елә баха-баха галачағыг.

Ев јијәләри мүтәәссир бахышдылар. Әшрәф сөзүнә давам етди:

— Дејир мусту-мусту дејинчә, бирдәфәлик Мустафа де, гуртарсын кетсин. Мәним бир о гәдәр данышмаг габилијјәтим јохдур, она көрә дә әввәлчәдән дејирәм, сәһвим олса бағышлајын.

Сүлејман боғазыны арытды:

— Бујурун, аллаһ бағышласын. Ичлас еләмирик ки, протокола салына...

— Атан рәһмәтлик, мән дејән адама охшајырсан. Биз сизин гапынызы хош нијјәтлә ачмышыг, истәјирик ки, һәмишә кирәк бу гапыдан. Бизи бураја кәтирән сәбәб вар. Нечә дејирләр китабларда, һә, биздә лә'л вар, сиздә көвһәр. — Өзүнә ујғун олмајан чүмләләр ишләтдији үчүн гызарды, дили дә топуг чалды. — Һә, бизим оғлумуз Елман сизә оғул олмаг истәјир. Биз дә истәјирик ки, Күнај бала бизә дә өвлад олсун, кәлсин евимизи-ешијимизи ишыгландырсын...

Сүлејман фикрә кетди, Намиг дилләнди:

— Ахы, нә тез, гачагачдыр бәјәм? Гыз һәлә охумалыдыр, әлинә диплом алмалыдыр...

Әзиз мүәллим сөһбәтә гошулду:

— Охумағына ким нә дејир, јенә охусун. Биз демирик ки, елә бу күн тојларыны еләјәк, апараг. Оғлан да һәлә охујур. Әлбәттә, чаванлар охумалыдырлар. Кәлишимизин мәгсәди будур ки, әкәр мәсләһәт билсәниз, гызын бармағына бир үзүк тахарыг, тәһсилләрини гуртаранда да аллаһ гојса, тојларыны еләјәрик.

Сүлејманла Намигин дурумундан-гырымындан горхуја дүшән Сәлимә кишиләр дура-дура өзүнүн данышмасыны јерсиз һесаб еләсә дә, һәјәчаныны кизләдә билмәди:

— Нә кизләтмәли, һәр ахшам Елман евә кәлиб чыхана гәдәр үрәјимизи јејирик! Раһатлығы јохдур ушағын, јемәкдән-ичмәкдән дә галыб. Мадам ки, бир-биринә мејлләри вар, нә үчүн мане олаг онларын хошбәхтлијинә.

Васиф дилләнди:

— Бир-биринә мејлләри варса нишанламаг һамысындан мәсләһәтдир. Нә үчүн кизлиндә, нараһат көрүшсүнләр? Инди кечмиш заманлар дејил ки, гызы евдән ешијә чыхмаға гојмајасан.

Гыз тәрәфдән јенә сәс чыхмады.

Васиф көркинлији азалтмаг үчүн әлавә етди:

— Ону да дејим ки, ушағынызын талејиндән һеч никаран олмајын. Мән Әшрәф мүәллимин аиләсини јахшы таныјырам. Бајаг өзү дедији кими, беш ил бирликдә охумушуг, инди дә бир јердә ишләјирик, аиләләримиз дә биревли кимидир. Дејир јахын гоншу узаг гоһумдан тез чатар адамын һајына. Һә, сөзүм одур ки, Әшрәф мүәллимлә гоһумлуғунуздан һеч вахт пешман олмајачагсыныз. Иши дүзәлтмәк лазымдыр.

— Бәлкә биз онлара лајиг дејилик, рисг еләмирсинизми?.. — Сүлејман сынајычы нәзәрләрлә Әшрәфә бахды. Әшрәф күлүмсәди.

— Сүлејман киши, һәр һалда биз дә көзүбағлы кәлмәмишик бу евә. Әкәр сиз дејән фикирдә олсајдыг инди отуруб сөһбәт еләмәздик. Әксинә, биз сизинлә гоһум олмағы өзүмүзә шәрәф билирик. Васиф мүәллим бизим аиләмиз һаггында тә'рифли сөзләр деди, сағ олсун. Амма бир әсас чәһәти јаддан чыхартды. Мән ачыг данышмағы севәнәм. Дејир шәрти шумда кәсәк ки, хырманда јабаланмајаг. Бизим бир нөгсанымыз вар, кәрәк буну габагчадан сизә дејәк — доланышығымыз бир о гәдәр дә зәнкин дејил. Маашла јашајырыг. Чох дәбдәбә, бәзәк-дүзәклә дә арамыз јохдур, садә доланырыг, аз оланда аз јејирик, чох оланда чох. Дејир от көкү үстүндә битәр, кәләчәкдә јәгин ки, оғлумуз да белә јашајачаг. Буну да нәзәрә алын, јахшы-јахшы фикирләшин, бизә сағ чаваб верин.

Сүлејман боғазыны арытлады:

— Биз ушағымызы вара-дөвләтә сатмырыг. Әсас одур ки, инсана раст кәләсән.

Бу јердә Лутфијјә өзүнү сахлаја билмәди:

— Күнајын аллаһ вериб о гәдәр чер-чеһизи вар, өмрү боју һеч нәјә еһтијачы олмајачаг.

Сүлејман наразы бахды арвадына — бу нә сөздүр индидән данышырсан, арвад ки, арвад. Лутфијјә гыз кими гызарды. Әшрәф ону бу вәзијјәтдән гуртармаг үчүн һеч нә олмамыш кими сөһбәти давам етдирди:

— Университети битириб ишләмәјә башлајанда мәним бир дахмам да јох иди кечәләмәјә, архадан елә бир көмәк верәним дә јох иди. Сонра јаваш-јаваш һамысы јолуна дүшдү. Сүлејман киши дүз дејир. Әсас инсанын инсан олмасыдыр, вар-дөвләт олар да, олмаз да. Инди кимдир ач галан. Бизи ән чох марагландыран садагәт, е'тибар, намус мәсәләсидир. Биз јохсуллуға да дөзәрик, һәр чүр әзијјәтә дә дөзәрик, амма ираг олсун, јалана, намуссузлуға дөзмәрик. Буну да бәри башдан дејирәм ки, ајдынлыг олсун.

Буз кими сојуг бир сүкут чөкдү аралыға. Намиг јериндә гурчаланыр, фыс-фыс фысгырырды, атасынын сакит, тәмкинли, анасынын јалварычы бахышларыны көрмәсәјди галхыб һамысынын митилини бајыра атарды. Бу нә демәкдир, кимдир намуссуз!

Сәлимәнин дә сәрт бахышлары Әшрәфин үзүнә зилләнмишди: һеч һәнәнин јеридир, бу нечә данышмагдыр, башга вахтлар һамыја ағыл өјрәдирсән? Әшрәф дә арвадынын бу ан нә вәзијјәтдә олдуғуну билдији үчүн бахышларыны ондан јајындырырды. «Дүз еләмишәм, гој фикирләшсинләр, адамларыны танысынлар, киминлә гоһум олдугларыны бәри башдан билсинләр».

Һамы никаран Сүлејманын нә дејәчәјини көзләјирди. Онун рәнки бир балача гаралмышды, сачларына нисбәтән аз ағармыш галын бығы азча титрәјирди, һирсләндијинимми, елә-белә фикирләшдијинимми ајырд етмәк чәтин иди. Һаннан-һана әлини сачларында кездирди, сонра да титрәјән бығыны сығаллады, боғазыны арытды:

— Сиз һаглысыныз, Әшрәф мүәллим. Сахта бүнөврә үстүндә гурулан бина тез дағылар...

Бајагдан өзүнү нараһат, бир аз да сучлу кими (ачыг данышдығына көрә) һисс едән Әшрәф раһат нәфәс алды, күлүмсәди.

— Тәгрибән фикримиз бирдир. Дејир, дәрман ачы да олса хејри вар. Дејир, өртүлү базар достлуғу позар...

Намигдән башга һамынын рәнки-руһу ачылды. Васиф фүрсәти фөвтә вермәди:

— Бәс онда нәји көзләјирик?

Әшрәф стәканы додағына тохундуруб нәлбәкијә гојду.

— Чајымыз да сојуду.

Көзүнү бајагдан Әшрәфин үзүндән чәкә билмәјән Лутфијјә диксинмиш кими тез галхыб чајлары тәзәләди. Әшрәф мә'налы нәзәрлә Сүлејман кишијә бахды.

— Нә дејирсиниз, ичәк, јохса јенә сојудаг?

— Бујурун, бујурун.

— Ширин еләјәк, јохса ачы?

Сүлејман өз адамларыны бир-бир нәзәрдән кечирди. Намигдән башга һамынын үзүндә разылыг ифадәси варды. Өзү дә бығалты күлүмсәди:

— Хәтриниз нечә истәјир, елә...

Шән сәс-күј отағы бүрүдү:

— Аллаһ мүбарәк еләсин!

Повест бу ил «Азәрбајчан» журналында дәрч едиләчәкдир.